

Sygn. akt II USKP 149/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 kwietnia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski (przewodniczący, sprawozdawca)
SSN Bohdan Bieniek
SSN Maciej Pacuda

w sprawie z wniosku D. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w G.
o prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 13 kwietnia 2022 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 27 lutego 2020 r., sygn. akt III AUa (...),

- I. oddala skargę kasacyjną,**
- II. nie obciąża skarżącego kosztami postępowania
kasacyjnego strony pozwanej.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z 27 lutego 2020 r. oddalił apelację ubezpieczonego D. K. od wyroku Sądu Okręgowego w G. z 7 sierpnia 2018 r., który oddalił jego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. z 5 lipca 2017 r., odmawiającej mu prawa do renty z tytułu niezdolności do

pracy bowiem w dziesięcioleciu poprzedzającym dzień powstania częściowej niezdolności do pracy, tj. od 20 września 2005 r. do 20 września 2015 r., nie udowodnił 5 lat okresów składkowych i nieskładkowych, a jedynie 1 rok, 6 miesięcy i 28 dni. Łączny staż wynosi 24 lata, 6 miesięcy i 13 dni, w tym okresy składkowe 23 lata, 7 miesięcy i 4 dni. W odwołaniu ubezpieczony domagał się przyznania renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy.

Sąd Okręgowy ustalił, iż ubezpieczony (ur. w 1960 r.) miał rentę z tytułu całkowitej niezdolności do pracy od 27 lutego 2004 r. do 31 marca 2007 r. a od 1 kwietnia 2007 r. do 30 kwietnia 2014 r. rentę wypadkową. Pozwany decyzją z 14 listopada 2014 r. odmówił ubezpieczonemu renty, gdyż w dziesięcioleciu przed wnioskiem nie miał 5 lat stażu pracy. Decyzja została uchylona przez Sąd Okręgowy postanowieniem z 21 marca 2017 r. wobec wystąpienia nowej okoliczności – pogorszenia w 2015 r. stanu zdrowia ubezpieczonego. Lekarz orzecznik i potem komisja lekarska stwierdzili, że ubezpieczony jest częściowo niezdolny do pracy od 20 września 2015 r. do 31 grudnia 2018 r. Sąd Okręgowy na podstawie opinii biegłych lekarzy stwierdził, że ustalenie okresu i stopnia niezdolności do pracy było prawidłowe. Częściowa niezdolność do pracy ubezpieczonego zaistniała od 20 września 2015 r. Podlegał ubezpieczeniu społecznemu do 14 listopada 2009 r. Ustalona niezdolność do pracy nie powstała zatem w okresie podlegania ubezpieczeniu społecznemu i później niż 18 miesięcy od ustania ubezpieczenia. Ubezpieczony nie spełnia też przesłanki z art. 57 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 58 ust. 1 pkt 5 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS (czyli 5 lat okresów składkowych i nieskładkowych w dziesięcioleciu przed wnioskiem o rentę lub przed dniem powstania niezdolności do pracy). W sytuacji ubezpieczonego nie mają zastosowania przepisy art. 57 ust. 2 i art. 58 ust. 4 ustawy.

Sąd Apelacyjny przeprowadził dowód z opinii uzupełniającej biegłego z zakresu gastroenterologii i medycyny pracy. Na podstawie zebranego materiału oddalił apelację ubezpieczonego. Częściowa niezdolność do pracy wystąpiła od 20 września 2015 r. Nie spełnia jednak warunku z art. 57 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 58 ust. 1 pkt 5 i art. 58 ust. 2 ustawy, gdyż ubezpieczony w dziesięcioleciu 2005-2015 wykazał jedynie 1 rok, 6 miesięcy i 28 dni okresów składkowych i nieskładkowych.

Ubezpieczony nie spełnił również trzeciego warunku (art. 57 ust. 1 pkt 3 ustawy), bowiem jego niezdolność do pracy (od 20 września 2015 r.) powstała po upływie 18 miesięcy od ustania ostatniego okresu ubezpieczenia 14 listopada 2009 r. Tego warunku ubezpieczony nie spełni także w sytuacji, gdyby za datę powstania niezdolności do pracy przyjąć początek (styczeń) 2012 r., tj. okres, w którym nastąpiło pogorszenie stanu jego zdrowia z powodu progresji przebiegu choroby trzustki. Okres 18 miesięcy od daty ostatniego ubezpieczenia (14 listopada 2009 r.) upłynął bowiem w dniu 14 maja 2011 r., a skoro tak to nawet przyjęcie wskazanego wariantu nie spowoduje, że skarżący spełni przesłankę z art. 57 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalno- rentowej.

W skardze kasacyjnej zarzucono naruszenie prawa materialnego: 1) art. 58 ust. 2 zdanie ostatnie ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach przez niezastosowanie, który stanowi, że *do tego dziesięcioletniego okresu nie wlicza się okresów pobierania renty z tytułu niezdolności do pracy, renty szkoleniowej lub renty rodzinnej*; 2) art. 57 ust. 1 pkt 3 tej ustawy przez zastosowanie, co w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka należy uznać – w sytuacji skarżącego – za nadmierne obciążenie skarżącego. Skarżący wniósł o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, ewentualnie o rozstrzygnięcie sprawy co do istoty.

Pozwany wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty skargi kasacyjnej nie uzasadniają jej wniosków.

Zarzut pierwszy jest zasadny. Nie jest zasadny zarzut drugi, czyli dotyczący przesłanki renty z tytułu niezdolności do pracy z art. 57 § 1 pkt 3 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach i dlatego skarga kasacyjna została oddalona.

W zakresie pierwszego zarzutu skarżący ma rację, że okres pobierania renty z tytułu niezdolności do pracy nie wlicza się do dziesięcioletniego okresu przed zgłoszeniem wniosku lub przed powstaniem niezdolności do pracy (art. 58 ust. 2 ustawy). Nie prowadzi to jednak do uchylenia wyroku Sądu Apelacyjnego i potrzeby ustalenia czy w tym dziesięcioleciu skarżący miał 5 lat okresów składkowych i

nieskładkowych, jako że łącznie muszą być spełnione wszystkie przesłanki prawa do renty z art. 57 § 1 pkt 1-3 ustawy.

Skarżący nie spełnia przesłanki renty z art. 57 § 1 pkt 3 ustawy, gdyż Sąd powszechny ustalił, iż ubezpieczenie społeczne miał do 14 listopada 2009 r., a częściową niezdolność do pracy stwierdzono od 20 września 2015 r., czyli później niż 18 miesięcy po ustaniu ubezpieczenia.

Skarżący nie kwestionuje tych ustaleń i treści przepisu art. 57 § 1 pkt 3 ustawy. Zarzuca jednak, iż przepis ten nie zamyka wykładni prawa, albowiem właściwą normę w jego sytuacji w zakresie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy należy ustalić z uwzględnieniem orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

W kolegialnej ocenie składu ten kierunek poszukiwania szerszej podstawy prawa do spornego świadczenia nie jest uprawniony z następujących przyczyn. Prawo do zabezpieczenia społecznego, w tym ubezpieczenia na wypadek niezdolności do pracy (rentowego) to wyłączna domena prawa krajowego (art. 67 Konstytucji RP). Konwencja o Ochronie Praw Człowieka nie jest źródłem prawa materialnego określającego uprawnienie do renty z tytułu niezdolności do pracy. Wskazany w skardze wyrok ETPCz z 15 września 2009 r. (w sprawie Moskal) dotyczył prawa do emerytury w szczególnych okolicznościach, a nie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy. Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności może być stosowana przed ustawą krajową, lecz orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka nie są powszechnym (normatywnym) źródłem prawa. Każdorazowo jest to ocena indywidualnego naruszenia prawa przez państwo wobec skarżącego. Moc wiążąca wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, który zasadniczo osądza tylko fakty, a nie prawo, dotyczy wyłącznie stron. Trybunał stwierdza naruszenie postanowień Konwencji przez pozwane państwo w indywidualnym stanie faktycznym wobec konkretnie określonych osób (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 26 września 2019 r., III UZP 8/19, a także postanowienie z 15 stycznia 2013 r., III UZP 5/12).

Przesłanki prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy określone w ustawie z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS są jednakowe i nie ma podstaw do ich podważania ze względu na indywidualną sytuację ubezpieczonego czy stan

zdrowia. Niezdolność do pracy jest ustalana w szczególnym trybie przed organem rentowym, z prawem do kontroli odwoławczej przed sądem ubezpieczeń społecznych. Znaczenie ma też prawne a nie potoczne pojęcie niezdolności do pracy (art. 12-13 ustawy). Uregulowanie warunku powstania niezdolności do pracy w ciągu 18 miesięcy od ustania ubezpieczenia nie jest niezgodne z ustawą zasadniczą – por. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z 11 marca 2008 r., SK 58/06, z 7 września 2004 r., SK 30/03. W sprawie nie stwierdzono całkowitej niezdolności do pracy ubezpieczonego. Nie ma też ciągłości w niezdolności do pracy. Ustalono częściową i okresową niezdolność do pracy, skarżący miał zatem mniejszą zdolność do pracy.

Ustawodawca uwzględnia dłuższy staż ubezpieczeniowy, jednak tylko w przypadku całkowitej niezdolności do pracy (por. art. 57 ust. 2, art. 58 ust. 4 ustawy). Tylko całkowita niezdolność do pracy i długi staż ubezpieczeniowy decydują o zachowaniu prawa do renty w przypadku poprawy i wystąpienia częściowej niezdolności do pracy po całkowitej niezdolności do pracy (por. uchwała Sądu Najwyższego z 16 kwietnia 2009 r., II UZP 1/09).

Zasadnie argumentuje też pozwany, że renta z ubezpieczenia społecznego nie jest świadczeniem o charakterze socjalnym, lecz zależnym od okresu opłacania składek. Takie są podstawy ubezpieczenia społecznego i solidaryzmu ubezpieczonych, co uprawnia również stwierdzenie, iż przesłanki prawa do renty nie są dyskryminujące. Oceny tej nie zmienia zatem argumentacja skargi, iż *„przeważał interes społeczeństwa, a ucierpiał interes praw jednostki (skarżącego)”*.

Uregulowanie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy jest utrwalone i zamknięte w aspekcie przesłanek prawa do tego świadczenia.

Sąd Najwyższy wielokrotnie zwracał uwagę, że przepisy prawa ubezpieczenia społecznego mają charakter bezwzględnie obowiązujący. Tworzą system prawa ścisłego, zamkniętego. Nie mogą być przeto interpretowane rozszerzająco, zwłaszcza przy zastosowaniu reguł wykładni aksjologicznej (por. choćby wyroki Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2019 r., II UK 537/17, z 25 września 2014 r., I UK 39/14, z 2 grudnia 2009 r., I UK 174/09, z 8 grudnia 2005 r., I UK 104/05).

Uregulowanie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy jest utrwalone i zamknięte w aspekcie przesłanek prawa do tego świadczenia.

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji (art. 398¹⁴ k.p.c.).

O kosztach orzeczono na podstawie art. 102 k.p.c.